

ІНДИВІДУАЛЬНА ОСВІТНЯ ТРАЄКТОРІЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ – СУЧАСНИЙ ШЛЯХ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ

Тернопільський національний медичний університет імені І. Я. Горбачевського
(м. Тернопіль, Україна)

Вступ.

Інноваційні та соціально-економічні трансформації сьогодення, викликані глобалізацією, переходом від індустріального до цифрового суспільства та євроінтеграційним вектором розвитку нашої країни, зумовлюють зміни професійно-кваліфікаційної структури зайнятості на ринку праці й висувають нові потреби до професійних знань, умінь і навичок працівників, відповідно змінюючи й вимоги до вищої освіти [1].

Першочерговим завданням сучасного закладу вищої освіти (ЗВО) є підготовка здобувачів, які здатні до саморозвитку та самореалізації в майбутній обраній професії. Індивідуальна освітня траєкторія у закладі вищої освіти реалізується через індивідуальний навчальний план [2]. У ст. 10, п. 5 Закону України “Про вищу освіту” зазначено, що: “закладом вищої освіти... розробляються... індивідуальні навчальні плани на кожний навчальний рік. Індивідуальний навчальний план формується за результатами особистого вибору здобувачем вищої освіти дисциплін в обсязі, не меншому за встановлений цим Законом, з урахуванням вимог освітньої програми щодо вивчення її обов’язкових компонентів. Індивідуальний навчальний план є обов’язковим для виконання здобувачем вищої освіти” [3].

Мета дослідження.

Проаналізувати формування індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів вищої освіти за спеціальністю “Медицина” у Тернопільському національному медичному університеті імені І. Я. Горбачевського.

Основна частина.

Відповідно до “Положення про вибіркові дисципліни у Тернопільському національному медичному університеті імені І. Я. Горбачевського МОЗ України” (ТНМУ) за № 660 від 29.12.2020 р., яке містить основні вимоги щодо здійснення здобувачем вищої освіти права вибору навчальних дисциплін та визначає процедуру проведення, формування запису на вивчення вибірових дисциплін, передбачених освітньою програмою [4], науково-педагогічний колектив університету повинен надати перелік таких дисциплін і забезпечити якісне їх викладання.

Для формування каталогу дисциплін такого особистісно-орієнтованого навчання необхідно врахувати кадрове, матеріально-технічне забезпечення кожної кафедри та потреби здобувачів вищої освіти.

Здобувач вищої освіти бере активну участь у формуванні своєї освітньої траєкторії, обираючи, що вчити, як вчити та як оцінювати власні знання. У впровадженні елективних дисциплін зацікавлені всі учасники освітнього процесу. Студенти отримують змогу доповнювати свою основну спеціальність більш вузькою спеціалізацією або обирати загальні курси для розширення власної ерудиції. З іншого боку, викладачі на заняттях вільного вибору працюють із більш умотивованими особами. Можливість вибору дисциплін, які пропонують різні кафедри, є ефективним ін-

струментом міждисциплінарності. Крім того, загалом заклад вищої освіти, з таким підходом до навчального процесу стає більш привабливим для абітурієнтів. Зрештою, кінцеві компетентності та програмні результати навчання, якими може оволодіти студент, за рахунок гнучкості навчальних планів краще відповідають потребам сучасного ринку праці [2,5,6].

У період з 23 жовтня до 15 листопада 2019 року компанія Info Sapiens на замовлення аналітичного центру Cedos провела опитування студентів 1-х курсів бакалаврату в українських ЗВО, метою якого було з’ясувати мотивацію для здобуття вищої освіти та причини вибору певної спеціальності і ЗВО. За результатами опитування, для 59% респондентів найчастіше мотивацією для вибору вищої освіти після школи було отримання в майбутньому роботи з високою оплатою, для 45% – оволодіння знаннями та навичками, що будуть необхідними для обраної професії. Також третина вирішила здобувати вищу освіту для особистого й інтелектуального розвитку [7].

Для реалізації цього завдання і створюються вибіркові дисципліни, які розподіляють на дві групи: ті, що додають або розширюють загальні компетентності, та такі, які спрямовані на вдосконалення фахових компетентностей (непрофільні та профільні). Для розширення набутих або отримання нових фахових компетентностей застосовуються різні види варіативної складової освітньої програми. Частина вивчається послідовно за додатковим профільним спрямуванням (майнори), а інші поглиблюють професійну підготовку за певною спеціалізацією (мейджори) [5].

Для існуючої, сформованої ще з радянських часів, системи освіти практика «елективних дисциплін» є новою, революційною і не дуже зрозумілою щодо методично-організаційного забезпечення. А впровадження її в учбовий процес більшості ЗВО є формальним і організованим «нашвидкуруч». До кола причин такої «імплементатії» Закону «Про вищу освіту» входять нерозуміння студентоорієнтованого підходу, небажання змінювати вкорінені методи організації навчального процесу, брак конкуренції між викладачами та недостатня обізнаність працівників університетів та студентів [8].

У ТНМУ для здобувачів вищої освіти спеціальності 222 “Медицина” (ОПП “Лікувальна справа”) вивчення вибірових дисциплін починається з першого курсу. І цілком зрозумілим є те, що більшість дисциплін з каталогу для здобувачів першого року навчання нашого ВНЗ є непрофільними. Наприклад, “Правознавство”, “Історія медицини”, “Громадянська культура і толерантність”, “Академічне письмо” тощо [9]. Вони спрямовані на загальний розвиток особистості, громадянської позиції, допомагають подолати складний перехідний період від середньої освіти до вищої. Під час їх вивчення формується правовий світогляд майбутніх фахівців, створюється система правових уявлень, переконань та навичок правомірної поведінки,

Таблиця – Кількість студентів, що обрали вибірккову дисципліну

Назва дисципліни	Кількість студентів		
	2020/2021 н.р.	2021/2022 н.р.	2022/2023 н.р.
ЕКГ в невідкладній кардіології	286	202	348
Клінічна електроенцефалографія	26	57	89
Методи дослідження слухової функції	15	29	41

уявлення студентської молоді про громадянську культуру, інститут громадянського суспільства; розуміння принципів академічної культури, базових засад академічної доброчесності; студенти опановують навички публічного виступу та наукової дискусії, навчаються комунікувати з повагою до пацієнта, зважаючи на його емоційний стан, вирішувати конфлікти та розуміти важливості співчуття та емпатії в роботі лікаря.

По мірі “дорослішання” кількість профільних елективів збільшується. І вже студенти-субординатори свою індивідуальну освітню траєкторію формують відповідно до обраного профілю: “Внутрішня медицина”, “Загальна практика – сімейна медицина”, “Хірургія” та “Акушерство і гінекологія”. Вони поглиблюють професійну підготовку на вибіркових дисциплінах: “Малоінвазивна урологія”, “Актуальні питання отоларингології”, “Актуальні питання церебро-васкулярної патології”, “Теоретичні і практичні основи застосування рефлексотерапії”, “Вакцинопрофілактика інфекційних хвороб”, “Актуальні питання неонатології”, “Інвазивні методи діагностики та лікування кардіологічної патології” тощо [9].

Формування наведеного каталогу відбувається за безпосередньої участі студентів. Наприклад, на кафедрі функціональної і лабораторної діагностики ТНМУ у 2019/2020 н.р. було проведено анонімне анкетування здобувачів вищої освіти шостого року навчання, щодо можливості опанування діагностичними методами, відповідно до майбутньої спеціалізації студента-випускника, наявного на кафедрі обладнання та фахово-професійних можливостей викладацького складу. Враховуючи результати цього опитування вже на 2020/2021 н.р. було запропоновано три вибіркові дисципліни: «ЕКГ в невідкладній кардіології», «Клінічна електроенцефалографія» та «Методи дослідження слухової функції» [8].

Для забезпечення принципів альтернативності, змагальності та академічної відповідальності усім студентам 5-го року навчання надається детальна ін-

формація щодо дисципліни, яка пропонується на наступний навчальний рік, її робоча програма, силабус, портфоліо викладацького складу (науковий ступінь, вчене звання, відповідність і досвід викладання дисципліни, особистий рейтинг), презентація. За бажанням студентів викладачі можуть провести екскурсію діагностичними кабінетами та огляд сучасних діагностичних апаратів. За дистанційного навчання це відбувається з використанням новітніх комп’ютерних і телекомунікаційних технологій.

Під час навчального процесу здобувачі вищої освіти не лише вивчають теоретичні основи того чи іншого методу діагностики, а й самостійно опановують методику проведення та інтерпретацію його результатів при різних патологіях. Крім того, вони вносять пропозиції щодо методології навчання, вибору тематики тощо.

Враховання цих пропозицій, адекватна реакція на зауваження та мобільність у пристосуванні методики навчання до сучасних реалій сприяє динамічному зростанню кількості студентів, зацікавлених у вивченні цих дисциплін (**табл.**) та відповідає принципам навчання, орієнтованого на особистість (person-centered teaching).

Крім того, на процес вибору власної освітньої траєкторії впливає й думка попередників. Так, здобувачі 2020/2021 н.р. можуть надати детальну інформацію не лише про процес вивчення дисципліни, вони вже мають можливість оцінити доцільність її вивчення з точки зору подальшого практичного використання отриманих знань.

Ефективне використання такого зворотного зв’язку з усіма зацікавленими сторонами, вивчення пропозицій та зауважень від осіб, які мають легітимний інтерес щодо освітньої діяльності університету, сприяють оптимізації навчального процесу.

Висновки.

Сучасна індивідуальна освітня траєкторія здобувача вищої освіти повинна реалізувати персональний шлях його особистісно-професійного розвитку, сформувати якісне розширення або доповнення фахових профільних компетентностей та задовільнити потреби як внутрішніх, так і зовнішніх стейкхолдерів.

Література

1. Rozhko M, Erstenyuk H, Holub V, Kapachuk V, Pelekhan L, Lutsak S, et al. Adaptatsiya osvitynoho protsesu v IFNMO do vykylykiv suchasnosti V: Shul'hay AH, redaktor. Materialy XKH Vseukr. nauk.-prakt. konf. v onlayn-rezhymy za dopomohoyu systemy Microsoft Teams Suchasni tendentsiyi ta perspektyvy rozvytku vyshchoyi medychnoyi (farmatsevtchnoyi) osvity v Ukraini; 2023 Trav 18-19; Ternopil'. Ternopil': TNMU; 2023. s. 16-24. [in Ukrainian].
2. Lytvyn V. Indyvidual'na osvityna trayektoriya zdobuvachiv vyshchoyi osvity: kontent-analiz ponyattya, pryntsyipy pobudovy, formy ta metody realizatsiyi. Molod' i rynek. 2021;9(195):93-100. [in Ukrainian].
3. Zakon Ukrainy «Pro vyshchu osvitu» [Internet]. Verkhovna Rada Ukrainy; 2023 [onovleno 2023 Trav 28; tsytovano 2023 Trav 30]. Dostupno: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>. [in Ukrainian].
4. Polozhennya pro vybirkovy dystsypliny u Ternopil's'komu natsional'nomu medychnomu universyteti imeni I.YA.Horbachevs'koho MOZ Ukrainy, zatverdzhene nakazom TNMU za № 660 vid 29.12.2020 r. [Internet]. TNMU; 2020 [onovleno 2020 Hrud 29; tsytovano 2023 Trav 30]. Dostupno: <https://drive.google.com/file/d/1IA1NR69dDKIzEo1LMTAKowYX3BdV8OZW/view>. [in Ukrainian].
5. Penchuk OP, Donchenko SV, Bilots'ka LB. Pobudova indyvidual'nykh trayektoriy navchannya studentiv na osnovi zastosuvannya vybirkovykh elementiv navchal'nykh planiv. Visnyk Kyyivs'koho natsional'noho universytetu tekhnolohiy ta dizaynu. Seriya: Ekonomichni nauky. 2017;2:36-41. [in Ukrainian].
6. Habenko IM. Analiz osvitynih tendentsiy ta perspektiv rozvytku vyshchoyi tekhnichnoyi osvity. Inzhenerni ta osvityni tekhnolohiyi. 2017;2(18):27-33. [in Ukrainian].
7. Vybir vyshchoyi osvity pislya shkoly: zvit za rezul'tatamy doslidzhennya [Internet]. K.: Analychnyy tsentr Cedoss; 2020 [onovleno 2020 Zhovt 10; tsytovano 2023 Trav 25]. Dostupno: <https://cedoss.org.ua/researches/vybir-vyshchoyi-osvity-pislya-shkoly-zvit-za-rezultatamy-doslidzhennia/>. [in Ukrainian].
8. Bakalets' OV, Behosh NB, Dzyha SV. Retrospektyvnyy analiz metodolohiyi planuvannya vybirkovykh dystsyplin iz funktsional'noyi diahnostyky na kafedri funktsional'noyi i laboratornoyi diahnostyky Ternopil's'koho natsional'noho medychnoho universytetu imeni I. YA. Horbachevs'koho MOZ Ukrainy. Medychna osvita. 2021;2:107-111. [in Ukrainian].
9. Kataloh vybirkovykh dystsyplin TNMU. Spetsialnist' "Medytsyna", OPP "Likuval'na sprava" [Internet]. TNMU; 2020 [onovleno 2022 Zhovt 20; tsytovano 2023 Trav 30]. Dostupno: <https://www.tdmu.edu.ua/spetsialnist-medytsyna-likuvalna-sprava/>. [in Ukrainian].